

STUDENTSKÁ KONFERENCE DOKTORANDŮ FILOZOFIE

Filozofická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci

Katedra filozofie, Křížkovského 12, učebna 2.18

12.-13. května 2016

**Filozofická
fakulta**

ČTVRTEK 12. KVĚTNA

DĚJINY FILOZOFIE

11:00–11:30

Pavel Javorek (FF OU v Ostravě)

Je Jedno? Ontologický status Jedna ve Speusippově filosofii

Speusippos z Athén, Platónův synovec a jeho nástupce jakožto scholarcha Akademie, není příliš často skloňovanou postavou dějin filosofie, a to spíše pro nedostatek zachované evidence než pro filosofickou nezajímavost. Z toho, co o Speusippovi víme, se zdá, že ústředním bodem jeho ontologie je Jedno, jež slouží jako počátek všeho bytí, kterému ale bytí nenáleží, ale nachází se mimo bytí či nad bytím. Proti této interpretaci vystoupil Leonardo Tarán, který odmítl tezi o neexistenci Speusippova Jedna a na tomto základě posléze i čtvrtou kapitolu lamblichova *De Communi Mathematica Scientia* (DCMS IV) jakožto zdroje ke Speusippově filosofii. Obě Taránovy teze byly posléze podrobeny důsledné kritice. Domnívám se, že chceme-li se vyrovnat s Taránovou interpretací, mělo by se tak dít nejdříve pouze na základě evidence akceptované Taránem, tedy bez práce s DCMS IV. Zodpovědět otázku bytí Speusippova Jedna si bere za cíl tento příspěvek.

11:30–12:00

Vladimír Zeman (FF UPCE v Pardubicích)

Josef Pospíšil (1845-1926) a první generace českých novotomistů

Cílem tohoto příspěvku bude představit obtíže vzniku česky psané novotomistické filosofie zvláště na příkladu díla Josefa Pospíšila: *Filosofie podle zásad sv. Tomáše Akvinského*. První obtíží je vytvoření či adaptace srozumitelné české terminologie odpovídající latinským originálům. Vůči Pospíšilovu názvosloví stojí zejména puristická slovo tvorba J. Votky. Na druhou stranu i Pospíšilovy překlady se ne vždy neujaly a časem se prosadily v nemalé míře spíše počestěné výrazy latinské. Druhou obtíží je přiměřená aktualizace scholastických zásad v naprosto jiném filosofickém ovzduší a reakce na novověkou filosofii, zvláště německou. Český novotomismus byl vsazen do prostředí herbartismu, hegelianismu a dalších směrů, na jejichž námitky musel odpovídat. Třetí obtíží je často chybějící odvaha ke korekcím názorů Aristotela a Tomáše Akvinského, zvláště těch, které se týkaly tehdejšího obecného přesvědčení v oblasti přírodních věd. Aby se aristotelsko-tomistická filosofie dostala ke svým kořenům a lépe je reflektovala, jsou součástí její práce také překlady pramenů.

13:30–14:00

Miroslava Klečková (FF UP v Olomouci)

Ruský milenarismus v myslení N. A. Berďajeva

V Berďajevově tvorbě rezonuje kritický postoj k fenoménu politického utopizmu. Jeho interpretácia vychádza z predpokladu, že politický utopizmus požaduje nevyhnutnosť transformácie spoločenského poriadku za účelom realizácie vízie ideálneho stavu spoločenskej existencie. Takéto poňatie korešponduje s pomerne bežným názorom v oblasti politickej filozofie, že utópia nie je

primárne literárnym žánrom, ale vyjadrením *blueprint-u* očakávanej reality a teda zásadným faktorom historických udalostí. Utopická vízia je podľa Berďajeva špecifickým kultúrnym fenoménom vyjadrujúcim okrem frustrácie z minulosti i charakter náboženskej inklinácie a výklad etických pojmov. Politický utopizmus v prostredí socio-kultúrnej reality Ruska Berďajev interpretuje ako prejav moderného milenarizmu, ktorého chápanie musí predpokladať náboženskú inšpiráciu i náboženské ašpirácie. Príspevok sa pokúša sledovať Berďajevove úvahy o politických fenoménoch 1. polovice 20. storočia v Rusku ako o deformovanej náboženskej ideológii majúcej korene v milenaristických predstavách o Moskve ako treťom Ríme. Komparácia s Voegelinovou koncepciou moderného gnosticizmu poukazuje na zaujímavé myšlienkové tendencie vznikajúce v období formujúcich sa totalitných režimov.

14:00–14:30

Andrej Virdzek (FF UK v Praze)

Wittgenstein o nasledovaní pravidiel a meta-etika

V jednej zo slávnych a najčastejšie interpretovaných pasáží *Filozofických skúmaní* (ďalej *PI*) sa Ludwig Wittgenstein zapodieva problémom nasledovania pravidiel. Nasledovanie pravidla je podľa neho zvykom, praxou, či inštitúciou. V prvej časti môjho príspevku sa budem snažiť naviazať na širokú tradíciu výkladov (Kripke, Wright, Bloor a.i.) a objasniť, čo týmto výrokom mohol Wittgenstein myslieť. Druhá časť príspevku sa bude venovať možnému použitiu jeho úvah o nasledovaní pravidiel v meta-etike. V McDowellovej interpretácii je Wittgensteinova pozícia použiteľná vo vzťahu ku kritike meta-etickej pozície známej ako non-kognitivismus. Non-kognitivismus v skratke tvrdí, že etické výroky nemôžeme označiť ani za pravdivé, ani za nepravdivé. Táto pozícia nachádza viacerých nasledovníkov v modernej etickej filozofii, tým pádom ju, tak ako jej kritiku, považujem za hodnú pozornosti. Širšou motiváciou mojej prezentácie je pokus o vyjasnenie vzťahu medzi našimi teóriami významu a etikou.

14:45–15:15

David Černín (FF OU v Ostravě)

Historické vědy aneb kde se prolíná historiografie s biologií

Tento příspěvek se pokusí představit alternativní pohled na v kontinentální filosofii běžně přijímanou distinkci mezi humanitními a přírodními vědami. Tento přístup k problematice se objevuje zejména v angloamerické filosofii a filosofii vědy, obchází tradiční hermeneutické chápání dějinnosti a chápe historii a historiografii jako specifické vědní obory, členěné na řadu dílčích disciplín. Zaměříme-li se na ty vědní obory a disciplíny, které zkoumají pozůstatky minulosti, pak nám může srovnání sdílených a rozdílných aspektů těchto věd pomoci ve stanování hranic našeho poznání. Nejprve se pokusíme o vymezení tradiční historie vůči přírodním historickým vědám a posléze se podíváme na odlišná pojetí a přístupy k minulosti, která se objevují v tradiční historiografii. Ukáže se, že každá historická věda sdílí obdobné překážky a metody, avšak kritéria vhodné interpretace se mohou velmi lišit.

LOGIKA

15:15–15:45

Zuzana Rybaříková (FF UP v Olomouci)

Polská pomoc Quinovi. Může být rozdíl mezi Leśniewského pojetím jmen a Russellovou teorií deskripce příklad neurčitosti překladu?

Quinova teorie o neurčitosti překladu je jednou ze zásadních teorií analytické filosofie. Na druhou stranu nebývá všeobecně přijímána, mimo jiné proto, že se zdá, že ji lze uplatnit pouze na exotických a neobvyklých příkladech. Ve svém příspěvku bych ráda ukázala, že tomu tak není. Tedy, že i v tak blízkých indoevropských jazycích jako je angličtina a polština, existuje velmi dobrý příklad pro Quinovu neurčitost překladu. Angličtina totiž vyžaduje užití určitého a neurčitého členu před podstatným jménem, zatímco polština ne. Toto rozlišení se dále promítá do dvou filosofických teorií, které se zabývaly formalizací jmen, Russellovy teorie deskripce a Leśniewského Ontologie. Ve svém příspěvku bych je ráda použila pro detailnější analýzu argumentu a také jako příklad rozdílnosti anglického a polského pojetí jmen. Neboť, jak bude ukázáno, mateřština měla pro obě pojetí zásadní význam.

16:00–16:30

David Kocourek (FF UHK v Hradci Králové)

Intencionalita a intencionality

Otázka po tom, zda můžeme tvrdit, že počítač "myslí", se datuje přinejmenším k Alanu Turingovi - a ještě podstatně starší je otázka, zda mohou "myslet" zvířata. Je ovšem s podivem, že ačkoliv tyto otázky rezonují i současnými filosofickými debatami, jen velmi zřídka se překrývají. Nastává tak kuriózní situace, ve které se badatelé snaží definovat kritéria lidského myšlení, ale tato kritéria jsou diametrálně odlišná pro stroje a pro zvířata. Jeden z pokusů o překlenutí propasti mezi těmito dvěma tématy nabídl John Haugeland (který přitom vyšel z prací Daniela Dennetta a Johna Searla) - jeho řešením bylo definovat různé úrovně intencionality, s jejichž pomocí by bylo možné rozdíly mezi myšlením lidí, zvířat a počítačů uchopit. Příspěvek bude na Haugelandův projekt kriticky navazovat, zachová sice snahu definovat zkoumané rozdíly pomocí různých úrovní intencionality, ale nabídne jiné dělení těchto úrovní (a zároveň i jiný názor na podstatu rozdílů mezi diskutovanými úrovněmi myšlení).

16:30–17:00

Pavel Arazim (FF UK v Praze)

Implicitní pravidlo a logika

Wittgenstein nás upozornil na závislost všech našich explicitních norem na implicitních. Připomeneme si, jak se Wittgenstein k tomuto stanovisku dostal a zamyslíme se nad jeho důsledky a možném teoretickém doplnění. Můžeme mluvit o něčem jako o implicitním pravidle? Pokusím se ukázat, jak můžeme implicitní pravidla smysluplně uchopit. Pokud se je nám podaří integrovat do smysluplného celkového pojetí pravidel, získáme možnost vyřešit některé zásadní problémy teorie

významu a filosofie logiky. Především se dopracujeme k cennému pohledu na to, jakou roli vůbec má logika hrát a nakolik je možné, aby existovala pluralita logik, které jsme v dnešní logice svědky. Při správném pochopení podstaty implicitních pravidel nahlédneme, v čem spočívá význam logiky a proč se může zdát být na jednu stranu natolik centrální a hlubokou disciplínou a na druhou stranu takovou, která pouze opakuje to, co už nutně dávno musíme vědět, abychom byli schopni specificky lidské racionality.

PÁTEK 13. KVĚTNA

SOUČASNÁ FILOZOFIE

10:00–10:30

Tereza Stanovská (FF UP v Olomouci)

Vliv experimentální filozofie a psychologie na zkoumání racionality

Velká filozofická debata o tom do jaké míry jsou lidé racionální či iracionální se díky výzkumu kognitivních věd přesouvá z oblasti tradiční filozofické reflexe a konceptuální analýzy do experimentální roviny. Jsou naše myšlenkové procesy skutečně čistě vědecké neboli racionální a dochází pouze k jejich narušování vedlejšími faktory? Experimentální filozof Joshua Knobe na základě analýzy vlivu morálních úvah na intuice ukazuje, že vedlejší faktory neexistují a morální úvahy jsou součástí našeho každodenního myšlení. Ovšem i racionální charakter samotné vědy, tradičně považované za vzor racionality, se zdá být díky analogii 'člověk jako vědec' diskutabilní. Analogie 'vědec jako dítě' zase předpokládá, že vědecké prostředí je v podstatě výsledkem snahy napodobit ideální podmínky pro poznávání a učení, které podle psycholožky Alison Gopnikové evoluce poskytuje malým dětem. Pokud věda úspěšně popisuje svět a formuluje predikce právě díky evolučnímu mechanismu, který pozorujeme u malých dětí, neměli bychom svou pozornost při zkoumání racionality zaměřit nejprve na fungování jejich mysli?

10:30–11:00

Ondrej Močkor (FF UP v Olomouci)

Vizuální percepce: veľkolepá ilúzia?

V posledných desaťročiach venuje pozornosť skúmaniu vizuálnej percepcie nielen filozofia a psychológia, ale aj neuroveda. Časti mozgu, ktoré sú zapojené do spracovávania vizuálnej informácie patria medzi najlepšie zmapované regióny našej nervovej sústavy. Zdá sa, že dostatočnú empirickú podporu nachádzajú najmä tie teórie, ktoré tvrdia, že vnemy sú výsledkami mnohoúrovňovej interpretácie zrakovej scény, pri ktorej hrá hlavnú úlohu zostupné spracovávanie informácií (Top-Down), ktoré predpokladá predchádzajúcu skúsenosť a konceptualizáciu. Ponúka sa potom otázka, nakoľko naše vnímanie sveta zodpovedá realite a do akej miery je konštruktom nášho kognitívneho aparátu. V tejto súvislosti sa niektorí filozofi, ktorí sledujú vývoj v kognitívnych vedách (napr. Dennett, Blackmorová) domnievajú, že naša percepčná skúsenosť so svetom má iluzórny charakter a uvádzajú

pre toto svoje tvrdenie niekoľko pomerne silných dôvodov. Cieľom môjho príspevku je priblížiť dôvody pre toto skeptické stanovisko a pokúsiť sa odpovedať na otázku, či je skutočne možné, aby sme sa vo svojej percepčnej skúsenosti úplne mýlili.

11:15–11:45

Adéla Eichlerová (FF UP v Olomouci)

Naturalismus v politické filozofii

Mezi vědci je rozšířen názor, že Darwinova evoluční teorie je jeden z největších lidských objevů. Neexistuje žádná, takto široce uznávaná teorie o vzniku druhů a vývoji lidí. Dalo by se tedy předpokládat, že evoluci jednotlivé vědní obory implementují do svých teorií. Zatímco je tento postup obvyklý například v morální filozofii, tak se zdá, že v rámci politické filozofie je to zatím na začátku. Za jeden z prvních pokusů o vědecké vysvětlení politického chování je považována kniha Franse de Waala *Primate Politics*. Od té doby se objevují další pokusy, například v esejích Jamese Q. Wilsona. Ve svém příspěvku ukáži, že metodologie přírodních věd může představovat cestu k vysvětlení politického chování. Také upozorním na to, že tento přístup prosazovali už klasičtí političtí filozofové, jako je například Thomas Hobbes a David Hume. Oba vycházeli z empirismu a lidské chování chápali jako přírodní fenomén, a tudíž vědecky popsatelný. Položili tak základy naturalizované politické filozofie, které nám dnes mohou sloužit jako inspirace.

11:45–12:15

Vojtěch Zachník (FF OU v Ostravě)

O původu konvencí: Nápadná cesta ke koordinaci

Příspěvek tematizuje otázku, jakým způsobem dochází poprvé ke koordinaci jednání aktérů a jak toto koordinační řešení následně může stát u zrodu sociálního jevu známého jako konvence. Z hlediska užšího badatelského zájmu se příspěvek zaměřuje na formální modely zachycující počátky koordinace pomocí aparátu teorie her a zkoumá argumenty ve prospěch jednotlivých pozic. Hlavním cílem je konfrontovat současné poznatky o vzniku koordinace v důsledku nápadnosti a unifikovat dosavadní teoretický rámec sestávající z dvou hlavních pozic: teorie kognitivní hierarchie a teorie proměnlivých rámců. Příspěvek předkládá argumenty pro to, že zaprvé obě teorie nemusí stát v příkrém rozporu, navzdory odlišným důsledkům v sociální interakci. Toto tvrzení podporuje tím, že odkrývá formální předpoklady obou teorií a pokouší se je konzistentně propojit. A zadruhé, předkládá hypotézu objasňující podmínky, za nichž je v sociálních interakcích vybrán jeden z příslušných podpůrných mechanismů vedoucích ke koordinaci na základě nápadnosti.

13:45–14:15

Michal Müller (FF UP v Olomouci)

Riziko jako interdisciplinární problém: Perspektiva filosofie ekonomie

Jak uvádí Sven Ove Hansson ve svém článku „A Panorama of the Philosophy of Risk“ filosofie má řadu možností, jak přispět vědě o riziku. Jedná se zejména o objasňování termínů, argumentační analýzu či řešení problémů vyplývajících z rozkolu mezi pozitivním a normativním přístupem. Hansson nahlíží na teorii rizika prizmatem několika filosofických disciplín, jako je epistemologie, teorie rozhodování,

filosofie pravděpodobnosti, filosofie vědy, filosofie technologie, etika, filosofie ekonomie a politická filosofie. Cílem příspěvku je detailněji představit oblast filosofie ekonomie a nastínit možnosti filosofické reflexe rizika v ekonomických disciplínách, zejména v managementu. Příspěvek bude argumentovat, že hlavním problémem managementu je nedostatečné povědomí o aktuálních poznatcích z oblasti neurobiologie, a zamyslí se, zdali může být filosofie užitečná při kritické analýze manažerských přístupů a při zprostředkování vědeckých poznatků ekonomii.

14:15–14:45

Patricia Harabinová (FF TU v Trnavě)

Veterinární medicína v kontexte bioetické reflexie

Cílem tohoto příspěvku je analyzovat základní problematické momenty vo veterinární praxi, které preukazují relevantnost filozoficko-etické reflexie této profesie. Postuláty profesijní etiky sú v rámci veterinární praxe v současné době viac menej samozřejmé. Vzhľadom k tomu sa tomuto vzájomnému vzťahu budeme venovať len čiastočne a primárne sa budeme orientovať na špecifiká, ktoré pred touto profesiou vyvstávajú z hľadiska bioetiky, čo však nevyklučuje ich vzájomnú prepojenosť. Napriek tomu, že veterinárny lekár má záväzky voči viacerým zainteresovaným stranám, bioetická reflexia je zvlášť dôležitá, ak za primárny cieľ stanovíme jeho záväzok ku zvieratú samotnému. V rámci bioetiky sa už niekoľko desaťročí dynamicky rozvíja disciplína- Etika zvierat a jednotlivé teórie v jej kontexte sú so svojimi imperatívmi inšpiratívnym zdrojom aj pre veterinárnu medicínu. V závere sa pokúsime ukázať, že teoretická reflexia a praktická aplikácia etického prístupu v tejto profesii je prospešná nie len pre zvieratá, či status tejto profesie, ale v konečnom dôsledku aj pre spoločnosť ako takú.

15:00–15:30

Vladimír Vodička (FF UP v Olomouci)

Střet filozofie a vědy: spor o Sobecký gen v časopise *Philosophy* v letech 1978–1997

V roce 1976 Richard Dawkins publikoval knihu *Sobecký gen*. Dawkinsem prezentovaný genocentrický pohled na evoluci v současnosti představuje ústřední myšlenku evolucionismu, která ve své době klíčovým způsobem změnila pohled na evoluci a její chápání. Poněkud netradičně dosáhla recepce Sobeckého genu nebývalých rozměrů na stránkách časopisu *Philosophy*. Výjimečná kontroverze, do níž se zapojili filozofové a vědci včetně samotného Dawkinse se protáhla na bezmála dvacet let a do dnes představuje ojedinělý střet na stránkách impaktovaného časopisu. Tento střet lze vnímat nejen jako spor mezi vědou a filozofií nad problematikou genocentrického pohledu, ale také jako konfrontaci apriorních a aposteriorních přístupů k tématům evolučního vývoje, jednotek selekce, morálky nebo rodičovských a sexuálních strategií. Nabízený příspěvek se zaměří na rekonstrukci základních bodů diskuse a charakteristiku postojů všech jejích účastníků, vyzdvihne klíčové argumenty a pokusí se tento dlouholetý spor zhodnotit a zasadit do kontextu čtyřicátého výročí, které Dawkinsův *Sobecký gen* letošní rok slaví.

15:30–16:00

Lasse Nielsen (FF UP v Olomouci)

Unifying identity

Animalists such as Eric Olson view personal identity as strictly a matter of numeric identity. A person is viewed in terms of human animal life, with no qualitative criteria. Contrary to this, we have the psychological continuity theorist such as Lynn Baker, who believe personal identity to be something in the mind, not necessarily linked to a given body. It would seem that these two theories are arguing from two opposite sides of the same issue, with no real solution in sight. This begs the question; is it possible for us to have a unified identity theory which embraces both the numeric and the qualitative aspects of personal identity? Using the work of Hume and Schechtman, I believe this to be both possible and beneficial.